

DROZD BRÁVNÍK (*TURDUS VISCIVORUS*)

V předjaří můžeme být svědky překvapivě tvrdé výměny názorů mezi samci, při které se může objevit i krev. Tento obrázek pochází z městského parku v Brně. Foto: Robert Doležal

Robert Doležal

*Jmelucha nebo omeluch, to jsou lidové názvy největšího z našich drozdů – brávníka. „To bylo známo již ve starověku a myslelo se, že jmelí rozplozuje se jen drozdy těmito, což nezdá se pravdě nepodobným,“ vysvětluje jeho pojmenování více než sto let stará publikace Malého Brehma a faktem zůstává, že brávníky můžeme často na podzim nebo v zimě pozorovat společně s kvícalami, jak hodují v korunách stromů právě na trsech jmelí bílého (*Viscum album*) nebo ochmetu evropského (*Loranthus europaeus*). Stejně tak latinské pojmenování tohoto drozda – *viscovorus*, znamená „pojídač jmelí“ a nejinak je tomu v případě jeho anglického jména – Mistle Thrush.*

Sytostí a hlasitostí odpovídá zpěv brávníka faktu, že se jedná o našeho největšího drozda. Zaslechnout ho můžeme za pěkného počasí již koncem února. Foto: Zdeněk Tunka

Rozšíření a početnost

Drozd brávník je druhem s evropsko-turkeštánským typem rozšíření zahrnujícím s výjimkou Sardinie a Sicílie téměř celou Evropu, Malou a Přední Asii, severní

Írán, Zakavkazí a západní Sibiř po řeku Ob na východě (ŠTASTNÝ a kol., 2011). Vyhýbá se tundře, stepi, rozsáhlým suchým i mokřadním oblastem (ŠTASTNÝ et al., 2006). V Evropě, která představuje přes 50 % plochy jeho rozšíření, hnízdí přes 3 miliony párů drozda brávníka. Tato populace byla v letech 1970–1990 stabilní a tento stav přetrvával i v letech 1990–2000 s nárůstem početné populace v Německu, ale s poklesem jeho stavů ve Francii a Velké Británii. Klíčová ruská populace si také udržuje svoji stabilitu, a proto je tento druh celkově hodnocen jako zabezpečený (BIRDLIFE INTERNATIONAL 2004). Data získaná v letech 1982–2003 v rámci Jednotného programu sčítání ptáků na území ČR hovoří o mírném nárůstu početních stavů brávníka u nás (o 1,97 % ročně), přičemž v letech 2001–2003 byla jeho početnost odhadnuta na 40–80 tisíc hnízdních párů (ŠTASTNÝ et al., 2006).

Prostředí a způsob života

Typickým hnízdním prostředím brávníka jsou vysokokmenné jehličnaté i listnaté lesy, v nichž dává přednost jejich okrajům sousedícím s pastvinami, holinami, loukami a poli, kam zalétá za potravou. Dříve byl tento druh vázán vyloženě na lesy vyšších poloh, nyní se objevuje i na okrajích měst a v příměstských lesích, lesoparcích, větších parcích a na hřbitovech, osidluje větrolamy a stromořadí podél vodních toků. U nás hnízdí na většině území, řidčeji v nížinách. V horách se vyskytuje po horní hranici lesa, pokud jsou přítomny vyšší stromy (např. v Krkonoších vystupuje do 1500 m n. m., na Šumavě do 1300–1400 m n. m.). Jeho denzita nepřesahuje v lesích ČR 1–2 páry/10 ha (ŠTASTNÝ a kol., 2011). Drozd brávník je částečně tažným druhem, který začíná v posledních desetiletích stále častěji zimovat i ve střední Evropě. Seve-

rovýchodní populace jsou tažné, jihozápadní naopak převážně stálé. Naši ptáci jsou převážně tažní a jejich zimoviště leží ve Francii, Itálii a Španělsku. Obecně zabírají zimoviště brávníků v Evropě oblast Středomoří, dále zasahují do Maroka, Alžírsku, Turecka, na Blízký Východ, do Íránu a na Kavkaz (CEPÁK a kol., 2008). Hlavním tahovým obdobím je na podzim září až listopad, na hnízdištích se objevují první ptáci již v druhé polovině února (ŠŤASTNÝ et al., 2006).

Popis

Velikostí je brávník větší než kos černý (*Turdus merula*). Zbarvením připomíná drozda zpěvného (*T. philomelos*), ale je světlejší a šedší. Obě pohlaví mají zbarvení stejné. Svrchu je olivově šedohnědý se světlejším, naředěným kostřecem, který má okrový nádech, dvě vnější ocasní pera mají bílý konec a spodina těla je žlutobílá s hustými velkými kapkovitými nebo srdčitými skvrnami tmavohnědé barvy. V letu, který je energický a dlouze vlnovitý, jsou patrné bílé spodní křídelní krovky. Mladí ptáci jsou skvrnití na svrchní straně těla. Vábení brávníka zní jako *křř-křř-křř*, v letu se ozývá drnčivým *crrr* a zpěv, který připomíná kosa černého, je jednodušší, s kratšími strofami a hlasitější. Zpívat začíná od první poloviny února, nejintenzivněji ráno, ale slyšet může být po celý den (ŠŤASTNÝ a kol., 2011).

Hnízdění a péče o mláďata

Drozda brávník hnízdí jednotlivě. Tok začíná hned po příletu ze zimoviště pronásledováním samic, a to většinou v březnu. U ptáků, kteří na zimoviště neodletají,

V některých zimách u nás mohou brávníci přezimovat ve vyšších počtech díky dobré úrodě jmelí. Po spotřebování zásob jeho plodů odlétají. Foto: Zdeněk Tunka

může probíhat už od prosince. Místo ke stavbě hnízda vybírá samice. Umístěno bývá ve značné výšce (průměrně 7 m vysoko), u nás nejčastěji na smrku nebo borovici, případně na vejmutovce, dubu, bříze, jeřábu a dalších dřevinách. Základ hnízda tvoří kořínky a menší větvičky, pak tráva, mech, lišejníky a listí, uvnitř bývá vrstva hlíny a vystláno je jemnou trávou a drobnými kořínky. Hnízdo staví většinou samice po dobu 7–13 dní. Hnízdění probíhá od konce března (nejčastěji v prvních dvou dekádách března) do poloviny června. Hnízdí jednou nebo dvakrát ročně a snůška obsahuje 2–6 vajec (v 80 % případů 4 vejce). Mláďata se klubou po 13–15 dnech a rodiče se o ně na hnízdě následně starají 12–15 (17) dní. Po vylétnutí z hnízda pokračuje krmení mláďat ještě dalších 12–15 dní. Oba rodiče je agresivně chrání. Pokud začne samice stavět další hnízdo, přebírá veškerou péči o mladé samec. Pohlavní dospělosti dosahují brávníci v 2. roce života (ŠŤASTNÝ a kol., 2011).

Potrava

V potravě brávníků převládá živočišná složka – od konce léta po začátek zimy představuje až 45 % potravy celkové. Tvoří ji žížaly, brouci (chrousti a střevlíci), housenky motýlů, mravenci, slimáci, hlemýždi, škvoři, pavouci a dvoukřídli. Podíl rostlinné složky stoupá s přicházejícím horším počasím na podzim a v zimě. Její složení v podobě nejrůznějších bobulí je velice pestré. Jsou to například plody třešní, jalovce, růže šípkové, jabloně, jeřábu, bezu černého, hlohu, pak jablka, hrušky, švestky a hrozny. V zimním období se specializuje na plody jmelí bílého a ochmetu evropského (ŠŤASTNÝ a kol., 2011).

Význam a ochrana

Drozda brávník je významným konzumentem plodů jmelí bílého a ochmetu evropského, jejichž semena po průchodu střevním traktem rozšiřuje. Jestli tím škodí či nikoliv, je sporné. Jedná se sice o stromové parazity, ale jejich negativní vliv na hostitelskou dřevinu nebývá fatální a v případě jmelí ho vyvažuje užítí ve farmacii a jako neodmyslitelné vánoční dekorace.

Drozda brávník nepatří mezi zvláště chráněné živočichy, a i když jeho početnost u nás mírně narůstá, je jeho ochrana zabezpečena Zákonem o ochraně přírody a krajiny č. 114/1992 Sb. Důležité je poznamenat, že tento zákon má v případě

Brávník vzhledem připomíná mohutného drozda zpěvného. Typickým určovacím znakem jsou bílé spodní křídelní krovky. Spodina těla je žlutobílá s výrazným skvrněním. Foto: Zdeněk Tunka

Mláďata se líhnou v rozmezí jednoho až tří dnů. Průměrný počet mláďat na českých hnízdech činí 3,74 (ŠŤASTNÝ a kol., 2011). Foto: Zdeněk Tunka

kolize či duplicitní právní úpravy přednost před aplikací předpisů o lesích, vodách, územním plánování a stavebním řádu, o ohraně nerostného bohatství, ochraně zemědělského půdního fondu, myslivosti a rybářství (STEJSKAL & VERMOUZEK, 2004).

Brávník, stejně jako ostatní drozdi rodu (*Turdus*), je na středomořských zimovištích nucen čelit silnému loveckému tlaku. Ze zpěvných hlášení naší kroužkovací centrále jich 50 % pochází od zastřelených ptáků (CEPÁK a kol., 2008).

Seznam použité literatury je k dispozici u autora.

Další fotografie je možné zhlédnout na internetových stránkách autora fotek www.birdphoto.cz.

*Autor:
Ing. Robert Doležal
www.birdwatcher.cz
E-mail: dodin@post.cz*